

РОЗДІЛ 6. РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА І САМОУПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

УДК 338.2:338

*Галаченко О.О.,
к.м.н., доцент,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна академія управління персоналом»,
м. Вінниця*

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СФЕРИ САНАТОРНО- КУРОРТНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

У статті визначено основні тенденції розвитку санаторно-курортних закладів в регіональному аспекті. Наведено зовнішні та внутрішні фактори, які спричинили зниження кількості санаторно-курортних закладів в Україні. Окреслено ключові напрями необхідних змін в умовах децентралізації влади. За результатами аналізу систематизовано основні засади політики просування курортних послуг. Виокремлено чинники формування конкурентоспроможності підприємств курортної справи.. Розглянуто розвиток санаторно-курортних послуг регіону як складову економічної безпеки.

***Ключові слова:** санаторно-курортний комплекс, фактори внутрішнього середовища, фактори зовнішнього середовища, регіональна політика, економічна безпека.*

Актуальність. Сфера санаторно-курортних послуг як складова соціальної сфери сприяє зростанню соціально-економічного становища як окремих регіонів, так і країни в цілому. Від якості надання послуг та профілактики лікування санаторно-курортними закладами залежить стан здоров'я нації. Правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні базуються на принципах державної політики у сфері курортної справи: законодавчого визначення умов і порядку організації діяльності курортів; забезпечення доступності санаторно-курортного лікування для всіх громадян, врахування попиту населення на конкретні види санаторно-курортних послуг; економічного та раціонального використання природних лікувальних ресурсів; сприяння перетворенню санаторно-курортного комплексу України у високорентабельну та конкурентоспроможну галузь національної економіки [1]. Особливого значення набуває питання аналізу впливу екзо- та ендогенних факторів на розвиток санаторно-курортних закладів України для забезпечення економічної безпеки регіону та країни в цілому через те, що численні курортні комплекси, сформовані за період регулярних дотацій з боку держави, виявилися нездатними швидко адаптуватися до нових економічних умов і, як наслідок, стали

нерентабельними в умовах жорсткої конкуренції.

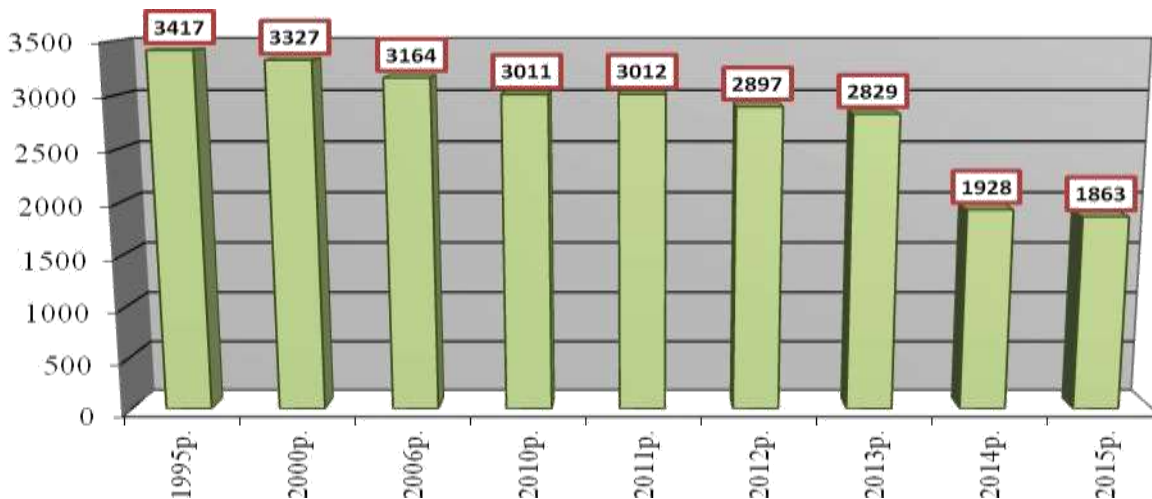
Аналіз останніх досліджень. Проблеми формування ефективних систем реалізації курортних послуг для підприємств даної сфери у методичному і практичному аспектах недостатньо вивчені і розроблені. Проте, аналізом даної проблеми займалися такі вчені: Н.М. Влащенко, А.Г. Охріменко, І.О. Федоров, Ю.Б. Забалдіна, О. О. Колесник, В.В. Лебедева Хвесик М. А. та інші.

Метою статті є дослідження особливостей сфери санаторно-курортних послуг в умовах децентралізації влади.

Виклад матеріалу. Сфера санаторно-курортного комплексу – це сукупність різних установ (інтегрованих за кластерним типом), які задовольняють потреби в оздоровленні населення та сформовані на оригінальній інституціональній основі [1].

Територіально організація санаторно-курортного комплексу представлена поєднанням рекреаційних ресурсів, рекреантів, закладів їх розміщення, місць розселення обслуговуючого персоналу, підприємств інфраструктури та інших закладів, які забезпечують умови для відпочинку і оздоровлення населення. Структуру санаторно-курортного комплексу формують рекреаційні регіони та райони, до складу яких входять санаторії, пансіонати з лікуванням, санаторії-профілакторії, будинки і пансіонати відпочинку, інші оздоровчі заклади [4].

У нашій країні та її регіонах наявні різноманітні курортні ресурси, а також існує досить розвинута мережа санаторно-курортних установ, великий науковий та практичний досвід роботи науково-технічного персоналу. На сучасному етапі роль санаторно-курортних установ значно зростає у зв'язку з необхідністю оздоровлення великої частки населення України, яке потрапило під вплив різних негативних екологічних факторів. Так, частка різних типів підприємств санаторно-курортного комплексу України у 2015 році при порівнянні з 1995 роком суттєво змінилась (рис.1). Гостро простежується негативна тенденція до зменшення кількості лікувально-оздоровчих підприємств.

Рис.1. Динаміка зміни кількості санаторно-курортних закладів в Україні за 1995-2015рр.

*Джерело: [5].

В час децентралізаційних перетворень фактори, що стримують розвиток санаторно-курортного сектору можна розділити на:

- зовнішні:
  - відсутність єдиного державного стандарту щодо надання послуг у сфері санаторно-курортного сектору;
  - відсутність достатнього фінансово-матеріального забезпечення санаторно-курортних установ – основна частина матеріально-технічної бази санаторно-курортної галузі регіонів була введена в експлуатацію ще за радянських часів та орієнтована на невимогливого користувача рекреаційно-туристичних послуг. Перехід з 1991 р. курортної галузі туристичної індустрії України на самофінансування змусив мінімізувати витрати, скоротити персонал та відмовитись від комплексу додаткових послуг через їх нерентабельність, що негативно позначилось на сервісі обслуговування і загальному іміджі та внутрішні;
  - приховування реального обсягу обігу коштів у приватному секторі надання туристичних (та рекреаційних) послуг – у виплаті податків заклади санаторно-курортного типу прирівнюються до промислових підприємств, а дотації для зазначеної сфери не передбачені ні державним, ні місцевими бюджетами, що змушує суб'єктів, задіяних у туристично-рекреаційному комплексі, застосовувати нелегальні схеми фінансового обігу та ухилятися від сплати податків;
  - неефективність та безсистемність державної політики щодо просування рекреаційно-туристичних послуг (санаторно-курортних послуг) на внутрішньому та міжнародному ринках - недостатнім є використання з боку профільних державних інституцій таких форм рекламно-іміджевого характеру, як внутрішньо-регіональні, загальноукраїнські, міжнародні форуми, ярмарки, налагодження систематичної (впродовж усього року) реклами регіональних переваг туристично-рекреаційного комплексу тощо;
- внутрішні:
  - відсутністю стратегії розвитку туристично-рекреаційної індустрії;
  - низький рівень розвитку внутрішнього ринку туристичних послуг та його сегментація;
  - повільні темпи та незавершеність процесів модернізації інфраструктури, розпочатої у рамках підготовки до Євро-2012, низька якість інфраструктури дорожньо-транспортного забезпечення;
  - високий рівень зношеності інфраструктури ЖКГ, що загострює проблему водопостачання питної води, утилізації побутових відходів тощо;

- проблема «сезонності» роботи санаторно-курортної галузі, що обумовлено застарілістю стаціонарних об'єктів туристичного сервісу, їх нездатністю до надання якісних санаторно-лікувальних послуг впродовж року;

- низький рівень забезпечення туристично-рекреаційного комплексу регіону кваліфікованими кадрами.

Це стало однією з основних причин зниження кількості санаторно-курортних закладів в Україні. Іншою причиною зменшення кількості останніх було те, що в умовах ринкової економіки суттєво змінюються тенденції купівельної поведінки споживачів, які результативно позначаються на сфері послуг, зокрема і послуг, що пов'язані з діяльністю санаторно-курортних та оздоровчих закладів. Відтак, зниження рівня попиту на послуги санаторно-курортних закладів відбулося через:

- неспроможність населення оплачувати відпочинок у санаторно-курортних закладах внаслідок зниження рівня купівельної спроможності через високий рівень інфляції та зростання ціни на путівки;

- зниження рівня державного фінансування соціальних путівок Фондом соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;

- невідповідність ціни та якості санаторно-курортних послуг;

- відсутність ефективних механізмів державної політики, як для соціальної підтримки населення, так і для економічного сприяння розвитку даного сектору.

Покращення ситуації з розвитку та стану санаторно-курортних послуг в умовах децентралізації влади потребує стимулювання наступних напрямків:

- розвиток транспортної інфраструктури для покращення доступності до туристично-рекреаційних об'єктів;

- залучення інвестицій у модернізацію санаторно-курортного комплексу, зокрема, через схеми державно-приватного партнерства з залученням вітчизняних та іноземних інвесторів;

- диверсифікація туристично-рекреаційних послуг (розробка туристичних турів, які б поєднували у собі як оздоровчий (пасивний), так і пізнавальний (активний) туризм);

- стимулювання розвитку внутрішнього туризму за рахунок міжрегіональної співпраці.

При цьому для розвитку санаторно-курортних закладів в межах України необхідно врахувати їх потенціал в межах регіонів, який нерівномірний. Основні і найістотніші фактори розвитку санаторно-курортних закладів в представлені на рисунку 2.

Рис. 2. Фактори розвитку санаторно-курортних закладів України в регіональному аспекті

*Джерело: власні узагальнення автора на основі [2].

Відтак, основним в забезпеченні розвитку санаторно-курортних закладів є удосконалення їх інфраструктури та забезпечення впровадження механізму управління процесу реалізації курортних послуг. Обґрунтування рішення щодо впровадження останнього механізму потребує аналізу стану регіонального ринку санаторно-курортної індустрії, який має бути спрямований у двох напрямках:

1. Туристсько-рекреаційне районування території, що характеризує поширення ресурсного потенціалу та ступінь його використання підприємцями, у тому числі: районування за рівнем споживання; районування за рівнем спеціалізації підприємств індустрії туризму.

2. Інвентаризація наявних ресурсів санаторно-курортного туризму (матеріально-технічних, трудових, інформаційних, фінансових) та їх оцінка [2].

Основними джерелами залучення коштів для оновлення інфраструктури санаторно-курортних закладів можуть бути як власні заощадження, так і масштабні інвестиції (як внутрішні, так і зовнішні). З боку органів місцевого самоврядування вагомими є такі кроки:

- ранжування рекреаційних об'єктів для реалізації масштабних інвестиційних проектів;

- провести тендери та надати земельні ділянки під забудову санаторно-курортних закладів;
- провести тендери для реконструкції існуючих санаторно-курортних закладів;
- розширити асортимент послуг, що надаватимуться санаторно-курортними закладами;
- збільшити кількість діючих госпрозрахункових медичних центрів, які надаватимуть платні послуги.

В час децентралізації влади Україна обрала напрямок європейської інтеграції, проблема розвитку сфери санаторно-курортних послуг набуває особливого значення, оскільки існує можливість рекреацію вивести на рівень розвинутих європейських держав, що стане інструментом для розвитку міжнародного туризму, та суміжних галузей економіки, сприятиме зростанню кількості робочих місць, збільшення надходжень до бюджетів регіонів, міст, сіл та України зокрема, забезпечення економічної безпеки.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про курорти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
2. Концепція розвитку санаторно-курортної справи України. Режим доступу. [www // zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua).
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О.О. Бейдик. – К.: Видавничо-поліграфічний комбінат «Київський університет», 2001. – 395 с.
4. Кобанець Л.О. Концепція управління розвитком рекреаційної діяльності: монографія / Л.О. Кобанець. – Донецьк: Інститут економіки промисловості НАН України, 2007. – 192 с
5. Туристична діяльність в Україні. Статистичний збірник,- К.: Державна служба статистики, 2016р. – 458с.

***Summary.** The article defines the major trends in recreational centers in the regional context. An internal and external factors that caused the decrease in the number of spa facilities in Ukraine. Outlined key areas necessary changes. The analysis systematically the basic principles of policy promotion resort. Thesis there is determined factors shaping the competitiveness of enterprises resort business . We consider the development of spa services in the region as part of economic security.*

***Keywords:** resort complex, factors of internal environment, environmental factors, regional policy, economic security.*